

Dinko ARAČIĆ
JE LI MARIJA BILA ISUSOVA UČENICA?
Was Mary a disciple of Jesus?

UDK: 27-312.47"19/..."

Pregledni znanstveni rad
Review article

Primljeno: 1/2019.

Prihvaćeno: 3/2019.

Sažetak

Je li Isusova Majka bila i njegova učenica? U kojem se smislu Mariju može smatrati Isusovom ,prvom i savršenom učenicom'? Na ta pitanja ovaj članak pokušava odgovoriti. U prvom su dijelu navedena novozavjetna svjedočanstva koja ne upotrebljavaju pojam ,učenica', ali predstavljaju Marijin stav koji odgovara stavu Isusovih učenika. U drugom dijelu riječ je o tome kako marijanski tekst Drugoga vatikanskog sabora i kasniji crkveni dokumenti preuzimaju patrističku temu Marijina stava Kristove učenice, koju ne poznaje tradicionalna mariologija. U završnom dijelu predstavljena je teološka dimenzija teme Marijina stava učenice i njezine primjene u pastoralu i približavanju Marijina lika današnjim vjernicima, što promiču i suvremene mariološke prouke.

Ključne riječi: Isusova majka; učenica; hodočašće u vjeri; mariologija;

UVOD

Isusova majka zauzima posebnu ulogu u povijesti spasenja i u vjerskom životu zajednice vjernika, jer se od nje, u punini vremena, rodio vječni Sin Božji. Sjedinjena s Kristom i Crkvom ona je objava Božjeg spasenjskoga djelovanja u povijesti, mjesto susreta Staroga i Novoga saveza. Svojim jedinstvenim stavom uzor je Crkvi u vjeri, nadi i ljubavi te savršenu jedinstvu s Kristom. Može li teologija, na temelju svetopisamskih svjedočanstava, Predaje i učenja Crkve tvrditi da je Isusova majka bila njegova učenica, pače, prva i savršena učenica? Mogu li se u njezinu duhovnom stavu prepoznati svojstva Isusovih učenika i sljedbenika?

Klasična mariologija ne poznaje temu Marijine vjere ni njezina stava učenice Kristove. Ta se mariologija temeljila na bogomaj-

činstvu i iz te danosti izvodila zaključke o Gospinim povlasticama i štovanju. Prema toj mariologiji Marija je majka Sina Božjega, a ne njegova učenica. Kao majka imala je ulogu odgojiti svoga sina, jer u odnosima između majke i sina vrijedi pravilo da je majka više učiteljica i odgojiteljica nego učenica i sljedbenica.

Iako patrističkog podrijetla, predstavljanje Marijina lika kao učenice Kristove novijeg je datuma u katoličkoj teologiji. Ta je tema plod Drugoga vatikanskog sabora i poslije saborske mariologije u nastojanju da se Mariju približi vjernicima današnjega vremena. Marijino učenje uzimaju neki suvremeni mariolozi kao polaznu točku iz koje je moguće predstaviti sve što Crkva vjeruje i uči o Isusovoj majci u Božjem otajstvu i u životu vjernika.¹ Iako mnogi taj prijedlog ne prihvaćaju, većina ih se slaže da Marija nije bila Isusova učenica u pravom, nego u prenesenom smislu riječi. Zbog toga je potrebno objasniti o kakvoj se vrsti učenja kod Marije radi i koje su karakteristike toga učenja. Mogu li se na temelju novozavjetnih izvješća nazrijeti stavovi koju Mariju svrstavaju u red učenika? O tome je riječ na sljedećim stranicama u nadi da se biblijskom tekstu i kršćanskoj predaji ne pripisuje ono što ne tvrde.

1. NOVOZAVJETNI TEMELJI MARIJINA UČENIŠTVA

U Novom zavjetu riječ učenici (grčki *mathetai*, latinski *discipuli*) pojavljuje se na stotine puta. Zanimljivo je primijetiti da se taj izraz, gotovo uvijek, upotrebljava u množini i većinom u odnosu na Isusove učenike. Jedino je „ljubljeni učenik“ spomenut u jednini *mathetes*. Prema *Novom zavjetu* Isusovi su učenici osobe koji je Isus pozvao i koje ostavljaju sve, slijede ga i sudjeluju

¹ Temu Marijina učenja obrađivali su: Stefano DE FIORES, *Maria, Madre y discípula, formadora de los discípulos y misioneros de Jesucristo en la teología postconciliar*, u: CELAM, *Maria madre de discípulos*. Encuentro continental de pastoral mariana, Bogotá, 2007., str. 11–67; Michele Giulio MASCIARELLI, *La discepolo. Maria di Nazaret beata perché ha creduto*, Città del Vaticano, 2001.; Antonio M. CALERO, *Maria de „Madre“ a „discípula“*, u: *Estudios marianos*, 64 (1998.), str. 415–453; Isabel GÓMEZ ACEBO, *Madre y discípula del Señor*, u: *Sal Terrae*, 87 (1999.), str. 705–715; José Cristo Rey GARCÍA PAREDES, *Maria primera discípula y seguidora de Jesús*, u: *Ephemerides mariologicae*, 47 (1997.), str. 35–55; Alejandro MARTINEZ SIERRA, *Maria, discípula del Señor*, u: *Estudios marianos*, 63 (1997.), str. 203–217; Patrick J. BEARSLEY, *Mary the Perfect Disciple: a Paradigm for Mariology*, u: *Theological Studies*, 41 (1980.), str. 461–504; Marija PEHAR, *Djevičanska majka – učenica. Učenje kao mariološka paradigma*, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.), br. 4, str. 769–786.

u njegovu poslanju. Poznavatelji Svetoga pisma obično razlikuju dvije skupine Isusovih učenika. Prvoj, užoj skupini pripadaju dvanaestorica koje novozavjetni pisci nazivaju i apostolima kao i ostala 72 učenika koje Isus šalje da naviještaju dolazak kraljevstva Božjega. Drugoj, široj skupini, pridaju osobe koji su izdaleka slijedile Isusa, ili boravile u svojim domovima te vjerovala njegov riječi i njegovu mesijanskom poslanju.²

Jednako tako u *Novom zavjetu* riječ je o ženama koje su slijedile Isusa i sudjelovale u njegovu *pokretu* kao pomagačice. Za njih se ne upotrebljava naziv *učenice* (*amthetria*) niti ima svjedočanstva da je on neku od njih pozvao. Evanđelje spominje Mariju Magdalenu, Ivanu, Suzanu i druge, koje su pratile Isusa i dvanaesticu i „posluživale im od svojih dobara“ (Lk 8, 1). Prema Markovu evanđelju, slijedile su Isusa kroz Galileju i stajale kod njegova križa (Mk 15, 40–41). Evanđelja jednodušno spominju žene kod muke i smrti Isusove i posebno kod njegova uskrsnuća kad dobivaju ulogu da svjedoče i naviještaju da je Isus uskrsnuo. U *Novom zavjetu* nema svjedočanstva da je i Isusova majka pripadala toj skupini žena.³

Iako ne govori o Mariji kao *sestri*, *Novi zavjet* izvješćuje o njezinu odnosu prema ženama u Isusovoj sljedbi. Kod Isusova križa (Iv 19, 25–27) te žene, zajedno s Marijom, solidarnije su s Isusom više nego njegovi učenici. Taj odnos još je jasniji u dvorani Posljednje večere kad *svi oni bijahu jednodušno postojani u molitvi sa ženama, i Marijom, majkom Isusovom, i braćom njegovom* (Dj 1, 14).

Iz navedenoga jasno je da Isusova majka Marija nije pripadala dvanaesticu ni skupini ostalih učenika. Ne spominje se ni među ženama koje su pratile Isusa. Činjenica je da je Isus nije pozvao i da ga nije slijedila za vrijeme njegova mesijanskog djelovanja. Pojavljuje se zajedno s rodbinom koja se za Isusa zanima zbog sasvim drugih razloga. No uza sve to smije se upitati pripada li i Marija pokretu učenništva koji se oblikovao oko Isusa? Posjeduje li i svojstva koja su svojstvena učeništvu kao što je vršenje volje Božje, vjera u njegovu Riječ? Postoji li i sličnost između vjernice i učenice, između učenništva i prihvaćanja vjerom? O tome više na sljedećim stranicama.

² Usp. Günther SCHMAHL, *Jünger*, u: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Herder, 2009., 5, 1090; Helmut MERKLEIN, *Der Jünger-Kreis Jesu*, u: Karlheinz Müller (ur.), *Die Aktion Jesu und die Re-Aktion der Kirche. Jesus von Nazareth und die Anfänge der Kirche*, Echter, Würzburg, 1972., str. 65–110.

³ Usp. Sabine BIEBERSTEIN, *Die Jüngerinnen des Nazareners*, u: *Spiegel*, 29. 11. 2011.

1.1. Marija pozvana na učenje prema Markovu evanđelju

Snagom mesijanskog poslanja prema kojem je poslušan jedino Ocu nebeskom i uspostavom nove obitelji kojom se postaje članom vršenjem volje Božje, Isus praktično prekida sa svojom zemaljskom obitelji. Taj prekid i odstojanje naglašeni su u Markovu evanđelju (Mk 3, 20–21; 31–35) zbog čega je njegov ulomak, dugo vremena zanemarivan u tradicionalnoj mariologiji, našao mjesto tek u tekstu Drugoga vatikanskog sabora.⁴ Prema nekim autorima evanđelist izvješćuje kako ni Isusova rodbina, uključujući i njegovu majku, nije razumjela niti vjerovala u njegovo poslanje. Držali su da je „izvan sebe“ i zbog toga su htjeli dozvati ga pameti i spriječiti mu da javno nastupa. Dakle, prema Markovu evanđelju Isusova tjelesna obitelj i njegova majka nisu pripadali krugu njegovih učenika, nego skupini onih koji nisu vjerovali u njegovo mesijansko poslanje.⁵

S druge pak strane neki autori drže da je Isusova rodbina, uključujući i njegovu majku, bila zabrinuta za nj i njegovu sudbinu. Pred činjenicom da mu je život u opasnosti (Mk 3, 6) žele ga upozoriti i preporučiti mu veću opreznost. U svakom slučaju, u Markovu evanđelju jasno je naglašena činjenica da oni koji su s Isusom povezani krvnim vezama ne pripadaju mu jedino snagom tih veza. Tko mu je srodan samo po tim vezama, ostaje još *vani*. Jedino oni koji vrše volju Božju u rodbinstvu su s Isusom.⁶

Zajedništvo s Isusom otvoreno je svima. Njegova majka i braća mogu biti članovi te Božje obitelji, ali ne snagom rodbinstva, nego po vršenju volje Božje, tj. po svojoj vjeri. Na temelju Evanđelja po Marku moglo bi se zaključiti da i Mariji ostaje otvoren put učenja. Od majčinskog odnosa prema Sinu bila bi pozvana postati njegova učenica i vjerom prionuti uz njega i njegovo djelo uspostave kraljevstva Božjega.

⁴ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen gentium“*, u: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 58.

⁵ Usp. Anneliese HECHT (ur.) Familienbande. Mütter – Väter – Söhne, u: *Frauen-BibelArbeit*, Kath. Bibelwerk, Stuttgart, 2009., str. 112.

⁶ Pero VIDOVIĆ, *Isusova majka u Markovu i Matejevu evanđelju*, u: *Ancila Domini*. Zbornik u čast fra Pavla Melade, Split – Zagreb, 2000., str. 93–115; Torsten REIPRICH, *Das Mariageheimnis. Maria von Nazareth und die Bedeutung familiärer Beziehungen im Markusevangelium*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2008., str. 38–56; Dinko ARAČIĆ, *Marija, znak nade u Kristu*, Split, 2017., str. 23–25.

1.2. *Marijin stav učenice prema Evanđelju po Mateju*

Pisac Matejeva evanđelja ne zanima se posebno za Marijin lik. U središtu je njegova *Evanđelja djetinjstva* Isus koji je začeta u Mariji od Duha Svetoga. Marija i Josip jesu u službi toga događaja. Josip prihvaća Mariju, a time i dijete začeto na neobičan način kojemu posreduje davidovsko potomstvo. Marija, djeвица, peta žena iz Isusova rodoslovlja, ima povijesno-spasenjsku ulogu kao Mesijina majka. Tu pak nema riječi u njezinu stavu vjernice kao što je to slučaj u Lukinu evanđelju.

U Evanđelju po Mateju opisan je događaj za vrijeme Isusova javnoga djelovanja kako je njegova rodbina, zajedno s njegovom majkom, došla ga vidjeti i govoriti s njim. Pri tom Isus predstavlja svoju novu, eshatološku obitelj koja se sastoji od onih koji vrše volju Božju (usp. Mt 12, 46–50). U spomenutom prizoru Matej ne posvećuje teološku važnost Mariji, nego naglašava prvenstvo poslušnosti Bogu koje vrijedi za sve, pa i za njegovu majku.

Matej poznaje Mariju koja je djevičanski začela svoga sina. A ona pak poznaje anđelovu poruku prema kojoj će Isus spasiti svoj narod od grijeha. Sudjeluje u događaju kako ga je Bog spasio od zloga kralja i učinio da bude nazvan Nazarećaninom. Po svedu sudeći, Marija je, prema Mateju, poznavala Isusovo poslanje, iako nije pripadala krugu njegovih učenika iako nije isključeno da je na majčinski način pratila svoga Sina za vrijeme njegova javnog djelovanja.⁷

No ima još nešto kod Mateja. Kršćanska pobožna baština mogla je u krugu onih koje Isus proglašava blaženima (usp. Mt 5, 3–10) svrstati i Mariju zbog njezina duhovna stava vjere i službeničke uloge pred Bogom. Je li Isusov proglas blaženstva, ukorijenjen pod zrenikom vjere, a time i učeništva, mogao promijeniti Marijin stav prema svome Sinu i poduzeti put od majčinstva prema učeništvu?⁸ Na to pitanje baca više svjetla Evanđelje po Luki, kako ćemo sada vidjeti.

1.3. *Marija, „učenica Kristova“ u Evanđelju po Luki*

Pisac Lukina Evanđelja mogao je opisati Marijin lik prema onomu što je o njoj znao za vrijeme njezina nastupa u vrijeme Isusova javnoga djelovanja (Mk 3, 21.31; Mt 12, 46–50; Lk 8, 19–21).

⁷ Usp. P. VIDOVIĆ, *Isusova majka u Markovu i Matejevu evanđelju*, str. 110–112.

⁸ Dinko ARAČIĆ, *Marija, znak nade u Kristu*, Split, 2017., str. 51–52.

On vjerojatno nastoji izraziti kršćansku intuiciju da je Isusovo djevičansko začeće i za Mariju predstavljalo početak neprestana suočavanja s tajanstvenim Božjim planom koji se ostvarivao na njezinu Sinu. Na to suočavanje Marija je odgovorila stavom učenice, poslušne riječi Božjoj, stavom idealna učenika.

To pak dolazi do izražaja u tvrdnji koju Luka dva puta ponavlja da je Marija čuvala sve događaje u svezi s Isusom i o tomu razmišljala u svom srcu (Lk 2, 19.51). Čuvala je u svom srcu otajstvene riječi i događaje koji su popratili Isusovo rođenje, nastojeći ih tumačiti, rastući u shvaćanju njihova značenja. Ako je Marija nastavila ponovno promišljati te riječi, pitajući se o njihovu duboku značenju, ta činjenica pretpostavlja da u početku sve to nije razumjela. Time bi se označio napor njezine vjere, napor koji je bio usmjeren prema rastu u vjeri što bi značilo put prema stavu učenice.⁹

Nakon pristanka kod naviještenja i Marija je na putu prema Kristu, put koji poznaje poteškoće i napor prihvaćanja. To nije mirno hodočašće, jer događaji u kojima sudjeluje i poruke koji pri tom dobiva, sile je da se izdigne na viši stupanj, da uspostavi nove veze. Taj put bogoslovci obično nazivaju postupni *prijelaz od majčinstva prema učeništvu*. I Marija prolazi kroz određene krize, doživljava bolne i traumatske trenutke što se očituje u tzv. prizorima nerazumijevanja i u scenama odbijanja (usp. Lk 2, 35; 4, 29). Sve to označava Marijino posebno svojstvo, stav slušanja i razmišljanja, stavove tipične za Isusova učenika.¹⁰

Velika promjena u odnosu između majke i Sina nastupa kad je Isus napustio roditeljski dom u kojem je bio poslušan svojim roditeljima i započinje svoje javno djelovanje i očituje svoju neovisnost (Lk 2, 49.51). Isus se oslobađa obiteljske i rodbinske zaštite kako bi se posvetio svomu mesijanskom poslanju. Naglašava prednost duhovnih veza koje proizlaze iz njegove povezanosti s Bogom. Osniva novu obitelj koja se temelji na slušanju Riječi Božje i vršenju njegove volje. Veza vjere koja ujedinjuje tu obitelj nadilazi veze tijela i nasljedstva. Nije li tada i Marija bila pozvana napustiti majčinski odnos i postati Sinova učenica, pristajući vjerom uz njega i njegov navještaj?

Luka predstavlja Isusov promijenjen odnos prema njegovoj tjelesnoj rodbini. Za razliku od Marka, ne tvrdi da je Isus odbačen ili prezren od svoje rodbine. Naprotiv, i rodbina pripada krugu

⁹ Usp. *Isto*, str. 59–60.

¹⁰ S. DE FIORES, *Maria, Madre y discípula, formadora de los discípulos y misioneros de Jesucristo en la teología postconciliar*, str. 16–18.

onih koji slušaju riječ Božju i vrše je. Među onima koji su činili zajednicu vjere nakon Isusova uskrsnuća prisutni su *Marija, majka Isusova i njegova braća* (Dj 1, 14). Kod Luke Marija ne ostaje *vani*, i ona može stupiti u Božju obitelj, jer je vjerom prihvatila Božju riječ i vršila volju njegovu. To potvrđuju riječi koje Luka stavlja u Marijina usta kod naviještenja: *Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi!* (Lk 1, 38). U Evanđelju po Ivanu, kako ćemo sada vidjeti, Isusova majka dobiva posebnu ulogu u odnosu na Isusove učenike.

1.4. *Evanđelje po Ivanu: susret majčinstva i učenništva*

Pisac četvrtog evanđelja ne zanima se za sudbinu Marije iz Nazareta. Ne spominje njezino osobno ime, nego uvijek govori o *Isusovoj majci*. U istom evanđelju i sam Isus svoju majku naziva ženo. S druge pak strane evanđelist-teolog zainteresiran je za Marijinu ulogu, ističe njezino simboličko značenje u objavi Isusova mesijanskog poslanja. Prema njemu, Isusovoj majci preostajao bi jedino put vjere kojim bi se kao učenica mogla približiti otajstvu svoga Sina i prihvatiti njegovu mesijansku transcendentnost. Tu mogućnost potvrđuju događaji u Kani i na Kalvariji.

Prije događaja u Kani Marija s jedne, a Isus i njegovi učenici s druge strane, čine dvije različite skupine. Nakon događaja, učenici i rodbina odlaze zajedno, ujedinjeni u vjeri u Isusovu božansku moć, vjeri koju je „izazvala“ upravo Marija (Iv 2, 12). U Kani se, dakle, događa susret između učenništva i rodbinstva. S obzirom na vjeru ne bi bilo više razlike između Isusove rodbine i njegovih učenika. Marija i učenici čine mesijansku zajednicu, ujedinjenu u vjeri u Sina Božjega koji je netom pokazao svoju slavu. „Izazivajući“ Isusovu prvu javnu objavu, Marija očituje svoj stav učenice i prouzrokuje vjeru učenika.

U Kani Marija izražava temeljni stav vjernika u odnosu na volju Božju: poslušnost u vjeri. Poslužitelji nisu nazvani *douloi*, robovi, nego poslužnici, *diakono*i. Izazivajući u njima taj stav, Marija vrši ulogu majke. Koji god vrši volju Božju, taj je Isusu brat, sestra i majka. Pozivajući druge da čine što im Isus rekne (Iv 2, 5), Marija prelazi iz svoje majčinske uloge prema funkciji majke Isusovih učenika, što se jasno očituje na Kalvariji kad joj Isus povjerava uloge majke nove obitelji: majčinstvo i učenništvo povezuju se.

Marijina nazočnost na Kalvariji (Iv 19, 25–27) sastavni je dio događaja o Isusovu „času“. Ti događaji nisu obiteljske nara-

vi, nego se odnose na djelo otkupljenja. Riječi koje Isus upravlja majci i učeniku nadilaze rodbinsko okružje i ulaze u krug učenja. Zanimljivo je napomenuti da Isus najprije povjerava učenika svojoj majci, a tek onda svoju majku učeniku (r. 27a). Obraćajući se najprije majci, Isus joj s križa povjerava novu ulogu da bude majka na nov način: majka svih koji vjeruju i slijede njezina Sina. Isusova majka postaje majka učenika, a učenici postaju njezina djeca.

Učenik kojega je Isus ljubio osoba je Isusova povjerenja, jamac sigurnosti predaje, pralik Isusovih učenika. Njemu Isus povjerava svoju majku, a učenik je prihvaća kao svoju majku, unosi je u svoj život po vjeri. Ta pojedinost očituje činjenicu da i Isusova majka ulazi u krug njegovih učenika, tj. postaje njezina učenica. I prema četvrtom evanđelju bilo bi, dakle, jasno da Marija zauzima stav učenice u odnosu na Isusovo mesijansko poslanje.¹¹ Kako se odnosila ranokršćanska zajednica prema temi Marija, učenica Kristova?

2. MARIJA „UČENICA KRISTOVA“ U PREDAJI I UČITELJSTVU

Cilj ovoga rada nije istraživati tragove Marijina stava kao učenice Kristove u kršćanskoj predaji i dokumentima crkvenog učiteljstva što bi prelazilo okvire ovoga članka. Zajednička oznaka tih spominjanja upravo je njihov priziv na novozavjetne temelje, koje smo naveli u prvom dijelu. Spomenimo da se, s obzirom na Isusovu majku, patristička teološka misao bavila pretežno Marijinim majčinstvom kako bi potvrdila istinitost i stvarnost Kristova čovječstva. Marija iz Nazareta svjedoči utjelovljenje Sina Božjega. Tomu je služila i rasprava na Efeškom saboru (431.) koja je, definirajući jedinstvo Kristove božanske i ljudske naravi u osobi Sina Božjega, izjavila da se Blaženu Djevicu Mariju može nazivati *Theotokos*, Bogorodicom, jer je majka čovjeka koji je u isto vrijeme i Bog. Ranokršćansko bogoslovlje pa sve do kraja prvog tisućljeća veličalo je, dakle, Marijino majčinstvo, a nije se posebno bavilo njezinim stavom učenice Kristove.¹²

¹¹ Ivan DUGANDŽIĆ, *Majka, Žena, Učenica. Mjesto i uloga Isusove majke u Ivanovu evanđelju*, u: *Bogoslovska smotra*, 75 (2005.), str. 97–116.

¹² Usp. Dinko ARAČIĆ, *Marija u ranokršćanskoj literaturi*, Split, 2012., str. 15–20; 130–138.

2.1. Važnost Marijina učenitva prema Augustinu

Jedna vrijedna iznimka u tom razdoblju bio je hiponski biskup Augustin. Prema njemu, Marija je, uime cijeloga ljudskog roda, primila Sina Božjega, slobodnim i odgovornim pristankom. To je plod njezine vjere (Lk 1, 45). Njezino pak božansko majčinstvo nije jedino biološki proces, nego i djelo njezine vjere. Marija nije začela Krista tjelesnom strašću, nego svojom vjerom.¹³ Tu činjenicu Augustin izražava na osobit način: *prius mente quam corpore*. Marija je puna vjere začela Sina Božjega najprije u duhu, a tek onda u tijelu. *Djevica je Marija rodila vjerujući onoga koga je vjerujući začela. Ona puna vjere i začevši prije u srcu nego u utrobi odgovori: Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj.*¹⁴ Kao vjernica Marija je začela Isusa najprije po vjeri, a potom u tijelu. Djevica Marija rađa po vjeri onoga kojega je začela u vjeri.

Za Augustina je, dakle, važan Marijin stav vjere, važniji mu je njezin stav učenice, nego njezino svojstvo majke. Pogledajmo kako to Augustin objašnjava u tumačenju Evandjelja po Mateju: „Pozivam vas da pripazite na ono što je Krist rekao, pružajući ruku prema svojim učenicima: *Evo majke moje i braće moje. Doista tko god vrši volju Oca mogega, koji je na nebesima, taj mi je brat i sestra i majka*“ (Mt 12, 49-50). Zar nije Djevica Marija vršila volju Očevu, ona koja je vjerom vjerovala i vjerom začela, koja je bila izabrana da se među ljudima rodi Onaj koji je trebao biti naše spasenje, ona koja je stvorena od Krista prije negoli je Krist u njoj bio stvoren? Vršila je, savršeno vršila, volju Očevu sveta Marija: i *zbog toga je važnije za Mariju da je bila Kristova učenica, negoli majka Kristova*. Stoga je Marija blažena jer prije nego je rodila svoga učitelja, nosila ga je u svom krilu. Pripazi je li istinito što kažem. Dok je Gospodin prolazio s mnoštvom koje ga je slijedilo i činio božanstvena čudesa, neka žena je povikala: *Blažena utroba koja te nosila* (Lk 10, 27). A da se ne bi tražila sre-

¹³ AUGUSTINUS HIPPONENSIS, *Enarratio in Psalmum 67*, 21: „Virgo Christum non carnaliter concupiscendo, sed spiritualiter credendo concipit“, u: PL 36, 826; CCL 39, 884.

¹⁴ AUGUSTINUS HIPPONENSIS, *Sermo 215*, 4: Maria credendo concepit sine viro... Nam et ipsa beata Maria, quem credendo peperit, credendo concepit... Illa fide plena, et Christum prius mente quam ventre concepiens, *Ecce*, inquit, *ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum...* Credidit Maria, et in ea quod credidit factum est... u: PL 38, 1074. Usp. J. PINTARD, *Le principe "prius mente quam corpore" dans la patristique et la théologie latines*, u: *Etudes Mariales*, 27 (1970.), str. 25-58.

ća u tijelu, što je odgovorio Gospodin? *Još blaženiji oni koji slušaju riječ Božju i čuvaju je* (Lk 10, 28). Zbog toga je, dakle, Marija blažena, jer je slušala riječ Božju i čuvala je: čuvala je istinu u svom duhu, više nego tijelo u svom krilu.¹⁵

Za Augustina je, dakle, bitan Marijin stav vjere, važniji je njezin stav učenice, nego majke, Marijino učenje nadvisuje njezino majčinstvo.

Nakon kratkog izleta u patrističko razdoblje spomenimo upotrebu pojma učenice za Isusovu majku u nekim novijim crkvenim dokumentima.

2.2. Marijino učenje u nekim crkvenim dokumentima

Iako se ni jedan crkveni dokument novijeg vremena nije izričito pozabavio temom Marijina stava učenice Kristove, ipak je ta tema u njima prisutna. To se, u prvom redu, odnosi na marijanski tekst Drugoga vatikanskog sabora u kojem su, na neki način, postavljeni temelji za tu temu. Najprije ćemo predstaviti saborski tekst u br. 58, VIII. poglavlja *Lumen gentium*, a potom njegov utjecaj na kasnije crkvene dokumente, papinske okružnice i nastupe. U poslije saborskom razdoblju češće se susreću izrazi „učenica Kristova“, „savršena učenica Krista“ i „prva i savršena učenica Kristova“. Zavirimo u dokumente izrazito marijanskoga sadržaja u kojima je prisutan pojam Marijine primjerenosti kao

¹⁵ AUGUSTINUS HIPPONENSIS, *Sermo 72 A (=Denis 25)*, 7, u: PL 46, 937: „Ecce illud magis attendite, fratres mei, illud magis attendite, obsecro vos, quod ait Dominus Christus, extendens manum super discipulos suos: *Haec est mater mea et fratres mei; et qui fecerit voluntatem Patris mei, qui me misit, ipse mihi et frater et soror et mater est* (Mt 12, 49–50). Numquid non fecit voluntatem Patris virgo Maria, quae fide credidit, fide concepit, electa est de qua nobis salus inter homines nasceretur, creata est a Christo, antequam in illa Christus crearetur? Fecit, fecit plane voluntatem Patris sancta Maria: et ideo plus est Mariae discipulam fuisse Christi, quam matrem fuisse Christi: plus est, felicius est discipulam fuisse Christi, quam matrem fuisse Christi. Ideo Maria beata erat, quia, et antequam pareret, magistrum in utero portavit. Vide si non est quod dico. Transeunte Domino cum turbis sequentibus, et miracula faciente divina, ait quaedam mulier: *Felix venter qui te portavit!* (Lk 10, 27). Et Dominus, ut non felicitas in carne quaereretur, quid respondit? *Immo beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt* (Lk 10, 28). Inde ergo et Maria beata, quia audivit verbum Dei, et custodivit: plus mente custodivit veritatem, quam utero carnem. *Biblijski navodi i kurziv su moji*. Usp. Marcos BUVINIC, La mariologia en la luz de Aparecida, u: *Anales de teología*, [Pontificia Universidad Católica de Chile], 11 (2009.), br. 1, str. 7–22; Krzysztof Charamsa, *Temi e principi della dottrina mariana di Sant'Agostino d'Ippona*, u: *Alpha Omega*, 15 (2012.), br. 1, str. 73–105.

učenice kao što su pobudnica Pavla VI. Štovanje Marije i okružnica Ivana Pavla II. *Majka Otkupiteljeva*. Tim dvama dokumentima pridružimo i okružnicu Benedikta XVI. *U nadi spašeni*, neke njegove govore o marijanskim blagdanima.

2.2.1. Marijin stav učenice u tekstu Drugoga vatikanskog sabora

Kao i na mnogim drugim područjima crkvenog nauka, Drugi je vatikanski sabor donio korjenite promjene na području mariološke znanosti. Marijin lik i ulogu uključio je u otajstvo Krista i Crkve, a tekst o njoj u uredbu o Crkvi. Tako se i tema učenja što ga je živjela Blažena Djevica Marija pojavljuje u VIII. poglavlju *Lumen gentium*, u br. 58. U tom tekstu Sabor tvrdi da je Marija za vrijeme Isusova propovijedanja primala riječi kojima je Sin, uzvisujući Kraljevstvo nad odnose i veze tijela i krvi, proglasio blaženima one koji slušaju i čuvaju Božju riječ (usp. Mk 3, 35; Lk 11, 27–28), kako je ona to vjerno činila (usp. Lk 2, 19, 51).¹⁶

Iako Sabor ne upotrebljava riječ *učenica*, iz konteksta je jasno da je uključena u skupinu onih koji slušaju Božju riječ i vrše volju njegovu, glavne karakteristike kojima je Isus označio pripadnost svojoj eshatološkoj obitelji pokazujući na svoje učenike (usp. Lk 8, 21).

Nadalje, Marijin stav učenice Kristove očituje se, prema Saboru, u sjedinjenosti s njezinim Sinom, posebno u trenutcima njegove muke i smrti: *Tako je i blažena Djevica napredovala na putu vjere te je svoju sjedinjenost sa Sinom vjerno održala sve do križa; tu je ona, u skladu s Božjim naumom, stajala (usp. Iv 19, 25) i silno trpjela sa svojim Jedinorođencem te se s majčinskim srcem združila s njegovom žrtvom pristajući s ljubavlju žrtvovanju žrtve koju je ona rodila.*¹⁷ Priziv na učenje može se prepoznati u izrazu koji naglašava da je Marija napredovala na hodočašću vjere, što je zapravo svojstvo i iskustvo Isusovih učenika.

Iz tih dvaju tekstova kao i iz čitavoga marijanskog poglavlja jasno je da Sabor ističe važnost Marijine vjere te teozolozima i dušobrižnicima predlaže novi pristup Marijinu liku upravo pod temom učenja. Zavirimo sada u još neke dokumente crkvenog učiteljstva novijeg razdoblja.

¹⁶ *Lumen gentium*, br. 58.

¹⁷ Usp. *Lumen gentium*, br. 58.

2.2.2. Marijin stav učenice u pobudnici Pavla VI.

U poslijesaborskoj krizi glede Marijina štovanja u Crkvi, Pavao VI. objavljuje pobudnicu Štovanje Marije u kojoj daje smjernice ispravna štovanja Isusove majke.¹⁸ Pobudnica se nadahnjuje na Svetom pismu, svetootačkoj predaji i liturgijskoj baštini te daje smjernice za marijansko štovanje koje treba biti biblijski, liturgijski, ekumenski i antropološki usmjereno i prilagođeno vremenu i kulturi vjernika. Iako se izričito ne bavi temom Marije kao učenice Kristove, pobudnica razumijeva njezinu primjernost upravo u stavu učenništva.

U odnosu na antropološko usmjerenje marijanskog štovanja Pavao VI. tvrdi da je Marija uzor za nasljedovanje ne zbog načina života koji je provodila, a još manje zbog društvenoga i kulturnog okružja u kojem je živjela, a koje je danas posvuda nadiđeno. Uzor je zato što je u danim životnim okolnostima, svjesno i odgovorno, slijedila volju Božju, prihvatila Božju riječ i provela je u djelo. Uzor je jer je svoje djelovanje stavila u službu djela spasenja, jer je bila *prva i najsavršenija učenica* Kristova.¹⁹

Na drugome mjestu u istoj pobudnici stoji da čitanje Svetoga pisma pomaže otkriti kako je Marija zrcalo očekivanja današnjega čovjeka i da lik Blažene Djevice Marije ne razočarava nadu duboko ukorijenjenu u srce suvremenih vjernika pružajući *savršen uzor Gospodnjeg učenika*.²⁰ Učenici po Marijinu uzoru graditelji su zemaljskoga i privremenoga boravišta jednako kao predani hodočasnici na putu prema nebeskom boravištu, promicatelji pravde, koja oslobađa potlačene, ljubavi koja pomaže potrebitima, svjedoci ljubavi koju je Krist pobudio u njihovim srcima.²¹

2.2.3. Hodočasnica u vjeri prema *Redemptoris Mater*

Prigodom marijanske godine (1987./88.) Ivan Pavao II. objavljuje okružnicu *Redemptoris Mater, Otkupiteljeva Majka*,²² koja na nov način pristupa Marijinu liku i ulozi u otajstvu Krista

¹⁸ PAVAO VI., *Marialis cultus, Enciklika o ispravnom štovanju blažene Djevice Marije* (2. veljače 1974.), KS, Zagreb, 1975.

¹⁹ Usp. PAVAO VI., *Marialis cultus*, br. 35. Na tom se mjestu prvi put izričito spominje da je Marija bila „prva i najsavršenija učenica Kristova“.

²⁰ Usp. PAVAO VI., *Marialis cultus*, br. 37.

²¹ Usp. *Isto*, br. 37.

²² IVAN PAVAO II., *Redemptoris Mater – Otkupiteljeva Majka. Enciklika o Blaženoj Djevici Mariji u životu Crkve na putu* (25. III. 1987.), II. izd., Zagreb, 1994. br. 11. Original u: AAS, 79 (1987.), str. 361–433.

i Crkve. Ta enciklika predstavlja jedan od najpotpunijih dokumenata crkvenog učiteljstva o Blaženoj Djevici Mariji uopće. Kao što se moglo očekivati, tekst ne spominje pojam *učenica Kristova* i ne bavi se temom Marijine primjernosti kao učenice, ali je tema učenitva indirektno prisutna u dokumentu.²³

Ivan Pavao II. govori o Marijinu hodočašću u vjeri te s pomoću svetopisamske riječi *blažena jer povjerova* (Lk 1, 45) pokušava protumačiti što Crkva vjeruje i uči o Isusovoj majci. Upravo s vjerom koju je Marija živjela nerazdvojivo je povezan i njezin stav učenice Isusove. Od Navještenja i rođenja slijedila je svoga Sina na hodočašću vjere, slijedila ga je i za vrijeme javnoga djelovanja, a nadasve kod muke i smrti na križu. Hodočasnica u vjeri Marija je napredovala i u stavu učenice vjerno čuvala svoje jedinstvo s Kristom. U tome smislu postala je uzorom vjere za Božji narod na putu.²⁴ Prema okružnici, Marijino je bilo pravo hodočašće u vjeri, dinamično napredovanje u spoznaji same sebe i mesijanskog poslanja svoga Sina. Po vjeri je Marija postala roditeljica Sina Božjega snagom Duha Svetoga. U jednakoj je vjeri otkrila i prihvatila drugu dimenziju majčinstva koju joj je Isus s križa povjerio, majčinstvo u duhu.²⁵

2.2.4. Majka i učenica prema *Spe salvi*

Kad Benedikt XVI. govori Mariji, čini to oslanjajući se na evanđelje koje Mariju uvijek povezuje s njezinim sinom Isusom. Pridružena je njegovu utjelovljenju, djetinjstvu i skrovitom životu, javnom djelovanju, muci i smrti, uskrsnuću, prisutna je pri rađanju Crkve. U svojoj okružnici *U nadi spašeni* Benedikt XVI. promišlja o zemaljskom putu majke i učenice vlastitoga Sina. Kad je Isus započeo svoje javno djelovanje, Marija se trebala skloniti da bi mogla nastati nova obitelj koju je njezin Sin došao utemeljiti i koja je trebala rasti slušajući i služeći njegovim riječima (Lk 11, 27). Od Isusa je primila novu ulogu, postala je majkom na nov način, majkom svih onih koji vjeruju i slijede njezina Sina. *Ti*

²³ Usp. Ratko PERIĆ, *Otkupiteljeva Majka – Mater Redemptoris. Enciklika Ivana Pavla II. o Blaženoj Djevici Mariji u životu Crkve u hodu*, u: *Crkva u svijetu*, 13 (1987.), br. 3, str. 269–274.

²⁴ Usp. *Redemptoris Mater. Contenuti e prospettive dottrinali. Atti del convegno di studio*, Roma 23–25 maggio 1988, PAMI, Roma, 1988.

²⁵ *Redemptoris Mater*, br. 12 – 19.

*ostaješ usred učenika kao njihova majka, majka nade.*²⁶ Postoji, dakle, neraskidiva veza između Majke i Sina kojeg je rodila djelovanjem Duha Svetoga i postala suradnica u djelu otkupljenja, Kristova majka i učenica.

I u drugim prigodama Benedikt XVI. naglašava Marijin stav učenice Kristove. Tako npr. u nagovoru za javnog primanja u Vatikanu g. 2008. S križa je Isus povjerio majku svakomu svomu učeniku, a u isto vrijeme povjerio je i svakoga svoga učenika ljubavi svoje majke.²⁷ Na misi pri imenovanju novih kardinala na blagdan Navještenja g. 2006., pozivajući se na Isusovu majku, ustvrdio je: *U tome što je od Boga ljubljena, u primanju njegova dara Marija je u potpunosti aktivna jer prihvaća obilje Božje ljubavi. I po tomu je savršena učenica svoga Sina koji u poslušnosti Ocu u potpunosti ostvaruje svoju slobodu.*²⁸

Za Benedikta XVI. Marija je uzor kako se ostaje vjeran Riječi za vrijeme Isusova zemaljskog života i kako se svjedoči za Riječ u zajednici njegovih učenika. O četrdesetoj obljetnici Sabora koji je, prema njemu, bio pod zaštitom Isusove majke, uputio je vjernike na lik Djevice koja živi u Božjoj riječi i u srcu čuva riječi koje dolaze od Boga, slažući ih kao u mozaiku, nastoji ih razumjeti. Za njega je Marija velika vjernica, koja se, puna povjerenja, stavlja u Božje ruke, prepuštajući se njegovoj volji. Skromna je majka koja ostaje po strani kad to zahtijeva Sinovo poslanje, i istodobno, hrabra žena koja stoji pod križem dok učenici bježe.²⁹

2.2.5. Pismo Kongregacije za katolički odgoj

Spomenimo još Pismo Kongregacije za katolički odgoj o Blaženoj Djevici Mariji u intelektualnoj i duhovnoj izobrazbi. To pismo naglašava *potrebu da se Marijin lik približi ljudima našega*

²⁶ BENEDIKT XVI., *Spe salvi. U nadi spašeni* (30. XI. 2007.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2008., br. 49.

²⁷ BENEDIKT XVI., Na općoj audijenciji u auli Pavla VI. u Vatikanu, u srijedu, 2. siječnja 2008. Usp. Dinko Aračić (ur.), *Marija u riječi Benedikta XVI.*, Split, 2018, str. 26.

²⁸ BENEDIKT XVI., Na Misi konzistorija, na blagdan Navještenja Gospodinova na Trgu sv. Petra u Vatikanu, 25. ožujka 2006. Usp. Dinko Aračić (ur.), *Marija u riječi Benedikta XVI.*, str. 36.

²⁹ BENEDIKT XVI. u prigodi 40. obljetnice završetka Drugoga vatikanskog sabora u papinskoj kapeli, 8. prosinca 2005. Usp. Dinko Aračić (ur.), *Marija u riječi Benedikta XVI.*, str. 59.

*vremena, predstavljajući njezin povijesni lik skromne Židovke.*³⁰ Pismo se poziva na okružnicu Pavla VI. Štovanje Marije da teolozi i dušobrižnici trebaju obratiti pozornost na Marijine ljudske dimenzije kako bi približili njezin lik današnjim vjernicima.³¹ U marijanskom tekstu Drugoga vatikanskog sabora to Pismo prepoznaje Mariju kao *uzvišeni plod otkupljenja, majku i službenicu, Otkupiteljevu suradnicu i učenicu* koja je za vrijeme Isusova propovijedanja primala riječi kojima je Sin, uzvisujući Kraljevstvo nad odnose i veze tijela i krvi, proglasio blaženima one koji slušaju i čuvaju Božju riječ kako je ona to vjerno činila.³²

3. TEOLOŠKA OPRAVDANOST NAZIVA ISUSOVA UČENICA ZA MARIJU

Kao što smo vidjeli *Novi zavjet* ne upotrebljava za Mariju pojam učenica niti je spominje u skupini žena koje su pratile Isusa. No ipak, na određen način, predstavlja Marijin stav koji odgovara stavu Isusovih učenika.³³ Pozvana je na učeništvo koje započinje njezinim pristankom na Božju ponudu. U tom središnjem događaju povijesti spasenja ona sluša Božju Riječ, prema njoj uređuje svoj život i očituje vjeru u obećanog Mesiju. Evanđelist Luka stavlja Marijin stav u kontekst učeništva, u eshatološku obitelj. Prema Ivanovu evanđelju Marijin stav učenice očituje se u Kani, a doseže svoj vrhunac u drami na Golgoti. Ona svjedoči učeničku vjeru u prvotnoj zajednici u Jeruzalemu i ostaje posred učenika kao njihova majka.

Iako patrističkog podrijetla, promišljanje o Marijinu stavu kao učenice Kristove nije bilo prisutno u mariologiji prošlih stoljeća, koja je polazila od bogomajčinstva kao glavnog načela. Predstavljanje Marije kao učenice Kristove tema je poslijesaborske mariologije koja se nadahnjuje na tekstu Drugoga vatikanskog sabora o Marijinu vjernom slušanju Riječi i njezinu hodočašću u

³⁰ Usp. Lettera della Congregazione per l'Educazione Cattolica. *La Vergine Maria nella formazione intellettuale e spirituale* (25. 3. 1988), br. 15, u: www.vatican.va/rc_con_ccatheduc_doc_19880325_vergine-maria_it. (pristupljeno 13. 3. 2019.).

³¹ Tu pismo citira *Marialis cultus*, br. 34.

³² Usp. Congregazione per l'Educazione Cattolica. *La Vergine Maria nella formazione intellettuale e spirituale*, br. 7. Za tu tvrdnju Pismo preuzima citat iz *Lumen gentium*, br. 58.

³³ Biblijska egzegeza rado rabi izraz *učenica* koji se pripisuje Mariji, usp. Angelo AMATO, *Gesù Cristo*, u: Stefano DE FIORES – Salvatore MEO (ur.), *Nuovo dizionario di mariologia*, Paoline, Cinisello Balsamo, 1985., str. 598–599.

vjeri.³⁴ Oduševljeni temom Marija savršena učenica Kristova neki su autori predlagali da se ta tema uzme kao novo temeljno načelo mariologije, kao ključ jedinstvena razumijevanja svih crkvenih istina o Isusovoj majci.³⁵ Taj prijedlog nije naišao na prihvaćanje jer suvremene mariološke prouke ne polaze više od fundamentalnog principa i ne žele se vratiti na primjenu deduktivne metode koja je stoljećima vladala u mariologiji, zanemarujući povijesno-spasenjsku dimenziju. S druge pak strane gotovo je nemoguće sve komponente vjere o Mariji, sve ono što Crkva vjeruje i uči, objasniti i svesti pod pojam učenništva.³⁶

Nova teološka promišljanja o Mariji iz Nazareta stavljaju naglasak na njezinu vjeru po kojoj je prva vjernica *Novoga zavjeta*. Govore o njezinu hodočašću u vjeri prema kojoj majčinstvo prelazi u učenništvo. Mariju, osobu Božje naklonosti, savršeno otkupljenu, vjernu učenicu i sljedbenicu ne može se udaljiti iz mnoštva Isusovih učenika. Čitavim svojim bićem ona je učenica Kristova, učenica među učenicima, jedinstven uzor Isusova učenika. Marija je prva učenica. Povjerovala je od prvog trenutka kod Navještenja, povjerovala prije nego što ga je rodila, povjerovala iako nije sve razumjela. Njezino hodočašće u vjeri vodi je od majčinstva do učenništva. Zbog toga Augustin tvrdi da je za nju bilo važnije što je bila učenica Kristova, nego majka Kristova.

Na temelju rečenoga može se zaključiti da se naziv *učenica Kristova* može primijeniti i na Mariju i da je taj naziv teološki opravdan i pastoralno prikladan. On izražava Marijin duhovni stav koji je tipičan svakom Isusovu učeniku. Marijino učenništvo označeno je djelatnošću žive vjere i vršenjem volje Božje. Tema

³⁴ Usp. *Lumen gentium*, br. 58.

³⁵ Usp. Juan Cristo Rey GARCÍA PAREDES, *Maria nella comunità del Regno. Sintesi di mariologia*, Città del Vaticano, 1997., str. 179: "Il paradigma di Maria perfetta discepola e seguace di Gesù, che ora si propone, è la chiave per capire unitariamente tutte le verità ecclesiali su Maria. In questo paradigma acquisterebbero un senso per noi tutti gli attributi mariani". Na istoj je crti i znanstveni rad teologinje Marije Pehar, koja drži da se „istinsko učenništvo u Marijinu životu očituje kao djevičansko majčinstvo“ i da se to učenništvo „može smatrati temeljnom mariološkom paradigmatom“. Usp. Marija PEHAR, *Djevičanska majka – učenica. Učenništvo kao mariološka paradigma*, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.), br. 4, str. str. 770 i 783.

³⁶ Usp. S. DE FIORES, *Maria, Madre y discípula, formadora de los discípulos y misioneros de Jesucristo en la teología postconciliar*, str. 28. Glavno načelo nije donijelo rezultata u smislu da se na njegovu temelju može izgraditi određena teološka disciplina. Paradigma Marije savršene učenice može pomoći pastoralu da razvije nove poticaje u Kristovoj sljedbi.

Marija, učenica Kristova, prisutna je u biblijskoj katehezi i u ekumenskim krugovima, a znak je nove svijesti o važnosti Marijine uloge u životu Crkve i vjernika.³⁷

Na ovome mjestu potrebno se zapitati što znači Marijin stav učenice, u čemu je njezina primjerna karakteristika u nacrtu spasenja u službi središnjeg događaja vjere, tj. susreta s Isusom Kristom. Jer, prema riječima Benedikta XVI., kršćaninom se ne postaje zbog neke velike ideje, nego zbog susreta s događajem, s Osobom koja životu daje novi obzor a time i pravo usmjerenje.³⁸ Prema kršćanstvu biti učenicima znači biti u Kristovoj školi i u slušanju Učitelja. Put u tu školu vjera je koja nastaje slušanjem Riječi. Put do učenja vodi, dakle, preko vjere. Krist je savršen model, uzor prema kojem vjernik treba urediti svoj život i djelovanje i usvojiti njegov stav (Fil 2, 5). Kristov učenik živi od Božje riječi, sluša je i prihvaća, čuva u svom srcu i provodi je u djelo.

U tom slučaju Marijin stav učenice nije alternativa ili suparništvo s Kristom, nego zavisno od njega i u njegovoj službi. To je Crkva uvijek naučavala i to čini predlažući Mariju kao uzor Kristove učenice pomažući vjernicima da sve više upoznaju Kristovo otajstvo. Isusova majka uzor je kako se prihvaća Božja Riječ i provodi u svagdanje življenje. Budući da je sljedbenica svoga Sina, uzor je vjere svakom učenikstvu. Nasljedovati Marijin stav učenice jest posljedica spoznaje primjerne osobitosti njezina života i svjedočanstva. Ne radi se o mehaničkome, ropskom i neosobnom nasljedovanju i ponavljanju njezinih čina. Pravo se nasljedovanje sastoji u prihvaćanju njezina životna stava koji je sav usmjeren na Krista, jedinog učitelja.

ZAKLJUČAK

Tema učenja predstavlja novi pristup liku i ulozi Isusove majke. Iako nije bila u skupini dvanaestorice, zauzimala je stav vjernice i učenice. To svjedoče evanđeoski prizori prema kojima je Isus poziva da nadiđe sasvim majčinske odnose. Više

³⁷ Prema izjavama ekumenskih razgovora na međunarodnim mariološkim kongresima Marija je po svojoj vjeri pralik i uzor Kristovih učenika koji slušaju Riječ i vrše volju Božju, tema koja predstavlja dodirnu točku među odijeljenim Crkvama. Usp. *Izjavu teološke ekumenske komisije VII. Međunarodnog mariološkog kongresa u Rimu 1975.*, u: *Služba Božja*, 57 (2017.), br. 2, str. 185–186.

³⁸ Usp. BENEDIKT XVI., *Deus caritas est. Bog je ljubav*. Enciklika biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o kršćanskoj ljubavi (21. ožujka 2006.), Zagreb, 2016., br. 1.

nego njezino biološko majčinstvo dolazi do izražaja njezin stav koji odgovara stavu Isusova učenika. I ranokršćanska predaja zapazila je važnost i primjernost Marijina stava učenice Kristove. Zanemaren u klasičnoj mariologiji Marijin stav učenništva doživljava obnovu na Drugome vatikanskom saboru i kasnijim dokumentima crkvenoga učiteljstva. Nalazi vidno mjesto i u teološkim proukama i u pastoralnim nastojanjima u približavanju Marijina lika današnjim vjernicima. Zbog toga bi paradigma Marijina učenništva trebala naći mjesta u marijanskom pastoralu, pučkoj pobožnosti i duhovnosti. Na svetopisamskim temeljima dade se izgraditi taj pristup i predstaviti i onim vjernicima koji su navikli na tradicionalan Gospin lik i koji još njeguju tradicionalnu pučku pobožnost. A to je, zapravo, i preporuka crkvenoga učiteljstva koje je svjesno Marijine uloge u životu Crkve te savjetuje teolozima i pastirima neka posvete pozornost Marijinim ljudskim svojstvima kako bi je približili današnjim vjernicima.

WAS MARY A DISCIPLE OF JESUS?

Summary

Was Jesus' Mother also his disciple? In what sense can Mary be considered Jesus' first and perfect disciple? This article tries to answer these questions. The first part contains the New Testament testimonies that do not use the term "disciple" for Mary, but represent her attitude, which corresponds entirely to the attitude of Jesus' disciples. The theme of the second part is how the Marian text of the Second Vatican Council and subsequent Church documents take on the patristic theme of Mary's attitude as Christ's disciple, a matter unknown to traditional Mariology. The final part exposes the theological dimensions of the theme of Mary's attitude as a disciple and its application to pastoral care and bringing Mary's image closer to today's believers, which is advocated in recent Mariological studies.

Key words: Jesus' Mother; Mary first and perfect disciple; pilgrimage in faith; Mariology;